

Aldous Huxley, Loudun Şeytanları, çev. Can Ömer Kalaycı. (İstanbul: İthaki Yayınları, 2022)

Mustafa Furkan DİNLEYİCİ*

Atıf/Cite as: Huxley, Aldous. "Loudun Şeytanları". çev. Can Ömer Kalaycı. Değerlendiren: Mustafa Furkan Dinleyici. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22 (2022), 456-459.

1931 yılında yayımladığı *Cesur Yeni Dünya* isimli distopik eserle anılmasına karşın hayatı boyunca 50'ye yakın kitap yazan, dünyaca ünlü İngiliz yazar Aldous Huxley'nin (ö. 1963) bu kitabı 1952 yılında yayımlanmıştır. Bu eserinde Huxley, 17. yüzyılda Fransa'nın Loudun şehrinde bir manastırı, orada yaşayan rahibeleri ve rahibelere musallat olan şeytanları merkeze alan olayları anlatmaktadır. Huxley'nin bu eseri, İngiliz yönetmen Ken Russell tarafından 1971 yılında *The Devils* isimle sinemaya uyarlanmıştır. Ancak film içerdiği yoğun şiddet, cinsellik, dini ve politik eleştiriler nedeniyle yasaklanmıştır.

Loudun Şeytanları'nda iki ana karakter bulunmaktadır. Cizvit rahip Urbain Grandier ve Ursulin rahibesi Soeur Jeanne. Olaylar Grandier'nin papaz olarak Loudun'a atanması ile başlamaktadır. Anlatılanlara göre zeki, bilgili, yakışıklı ve ağzı iyi laf yapan Grandier bölge halkı tarafından sevilmektedir. Özellikle genç kızlar ve kadınlar kendisine ayrıca ilgi duymaktadır. Grandier de almış olduğu katı Cizvit eğitimi ve papazlık görevine rağmen bu ilgiden hoşlanmakta ve karşılık vermektedir. Genellikle dul kadınlarla fazlaca zaman geçirdiği hakkında dedikodular dolaşsa da itibarını zedeleyecek herhangi bir şey halk tarafından bilinmemektedir. Ta ki Grandier'nin bu ilgisi (ya da zaafı) şehrin ileri gelenlerinden birinin bekar kızına yönelinceye kadar. Bu noktadan itibaren yaşananlar genç kızın zarar görmesine neden olmuş ve Grandier'nin yıllar sonra karşılaştığı acı sonunu hazırlamıştır. Gösterdiği zaafı nedeniyle güçlü düşmanlar edinse de Grandier de tanıdığı güçlü kişiler sayesinde ceza almaktan kurtulmuş ve görevine devam etmiş hatta kadınlara karşı olan ilgisini bir başka dula yöneltmiştir. İşler Grandier için iyi giderken hiç beklemediği bir anda hiç tanımadığı bir kimse tarafından müthiş bir darbe almıştır:

* Arş. Gör., Marmara Üniversitesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye, furkandinle@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8819-7770.

Soeur Jeanne. Kendisi Loudun'da bir manastırda yaklaşık 20 rahibe ile birlikte yaşayan sıradan ancak hırsları olan bir rahibedir. Davranışları ile Başrahibe'nin gözüne girmiş ve halefi olmuştur. Jeanne başrahibe olduğunda henüz 20'li yaşlarındadır. Jeanne ve diğer rahibeler, kadınlar arasında Grandier hakkında yapılan dedikoduları duymakta ve bu adamın cazibesinden etkilenmektedir. Jeanne bu dedikodulardan fazlaca etkilenmiş ve zaman içerisinde Grandier'yi saplantı haline getirmiştir. Ancak kendisi ile görüşme imkânı bulunmamaktadır. Manastırın dış dünya ile iletişimi başka bir yaşlı papaz aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu yaşlı papazın ölümü Jeanne için inanılmaz bir fırsattır çünkü artık Grandier ile görüşme şansı doğmuştur. Grandier'ye bir mektup yazıp ölen papazın görevini devralmasını rica etmiştir. Ancak Grandier başkaca meşguliyetleri olduğunu söyleyerek görevi reddetmiştir. Başrahibe Jeanne inanılmaz bir hayal kırıklığı yaşamaktadır. Bu hayal kırıklığı, Grandier'nin meşguliyetinin yeni bir dul olduğunu öğrenmesi ile birlikte hırs ve öfkeye dönüşmüştür. Grandier bu görevi reddetmekle gerçek anlamda hayatının hatasını yapmıştır. Tam da bu dönemde Loudun'da şeytanlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Şeytanların hedefi Ursulin rahibeleridir. Rahibelerin hepsi şeytanlardan payını almıştır. İtaat, tevazu, edep ve ahlak timsali rahibeler Tanrı'ya ve kutsal şeylere küfreden, müstehcen şekilde konuşan, vücutlarını sergileyen, farklı şekillere sokan ve bağırıp çağıran canavarlara dönüşmüştür. Elbette bu duruma Katolik Kilisesi tarafından derhal müdahale edilmiş ve şeytan çıkarıcılar bölgeye gönderilmiştir. Şeytan çarpmış rahibelerin ünü o kadar yayılmıştır ki şeytan çıkarma ayinleri sırasında yaşananları görmek için pek çok yerden bölgeye akın akın insanlar gelmiştir. Fransa Kraliyet Sarayı'nda bile Loudun'da yaşananlar konuşulmaktadır. Herkes bu yaşananların sorumlusunu aramaktadır çünkü şeytan çıkarma ayinleri hiçbir işe yaramamaktadır. Başrahibe Jeanne'in vücudunda barınan şeytanlardan biri yapılan ayinlerden birinde acıya daha fazla dayanamayıp tüm bunlardan sorumlu kişinin adını izleyenlere haykırmıştır: Urbain Grandier.

Grandier bu haksızlıkla mücadele etmeye çalışsa da geçmişinde yaptığı hatalar nedeniyle edindiği düşmanların da etkisiyle verdiği mücadeleyi kaybetmiş ve ölüm cezasına mahkûm olmuştur. Ancak hikâye burada sona ermemektedir. Grandier'nin ölümüne rağmen şeytanlar rahibeleri terk etmemekte ısrarcıdır. Özellikle Başrahibe Jeanne şeytanların elinde oyuncak olmuştur. Bir süre sonra hikâyeye Surin isimli bir başka Cizvit girmektedir. Surin diğer şeytan çıkarıcıların aksine çok daha mistik bir kişiliktir. Ayinlerle şeytanlara acı çektirmek ve bedenleri terk etmeye zorlamak yerine oldukça farklı metotlar izleyerek Jeanne'i kurtarmaya çalışmaktadır. Hatta rahibelerin neler yaşadığını anlayabilmek adına kendi isteğiyle şeytanlar tarafından ele geçirilmeyi bile göze almıştır. Nihayetinde Surin başarılı olmuş ve Jeanne'i şeytanlardan kurtarmıştır. Bu kurtuluş öyle bir noktaya ulaşmıştır ki şeytanların

elinde oyuncak olan Başrahibe Jeanne bir azizeye dönüşmüş, XIV. Louis'nin annesi tarafından Kraliyet Sarayı'na davet edilmiş ve büyük bir üne sahip olmuştur.

Kitabın sonunda *Loudun Şeytanları*'nın yazımında kullanılan eserler kaynakça olarak gösterilmektedir. Huxley, anlattığı konu ile ilgili 17. yüzyıldan başlayarak 20. yüzyıla kadar yazılmış tarihi kayıtlardan yararlanmaktadır. Örneğin kaynakçanın başında verilen *Histoire des Diables le Loudun* adlı eser 1693 yılında Loudun'da yaşayan ve Protestan bir rahip tarafından kaleme alınmıştır. Huxley bu rahibin, Loudun'da yaşanan olayların merkezinde bulunan kişileri tanıdığı bilgisini vermektedir. Huxley'nin verdiği kaynakçayı göz önünde bulundurduğumuzda bu eseri kurgudışı bir romandan ziyade bir edebiyatçının kalemıyla aktarılan tarihsel olaylar olarak değerlendirmek de oldukça mümkündür. Kaynakçanın dışında Huxley, eserin içinde yer alan bazı bölümlerde kahramanlarının hikayelerini anlatmayı bir kenara bırakmakta ve sayfalar boyunca Hıristiyanlık, din adamları sınıfı, Hıristiyan mistisizmi ve manastır hayatı gibi konularda akademik düzeyde bilgiler vermektedir. Dolayısıyla eserin baştan sona kesintisiz bir akışa sahip olan klasik bir roman olduğunu söylemek mümkün değildir.

Eserin içerisinde ayrıca Huxley'nin kendi düşüncelerini yazmış olduğu yaklaşık 15 sayfalık bir ek bulunmaktadır. Huxley burada "kendini aşma" kavramını ele almakta ve bu kavramı aşağı yönlü, yatay ve yukarı yönlü olmak üzere 3 kategoride incelemektedir. Yukarı yönlü ve yatay kendini aşmanın herkes tarafından az çok ne anlama geldiği bilindiği için pek fazla değinmeyeceğini ifade eden Huxley'e göre yukarı yönlü kendini aşma, genel olarak daha yüksek değerlere ulaşmak amacıyla kişinin gösterdiği çabayı ve arzuyu ifade etmektedir. Yatay kendini aşma ise kişinin bilinç düzeyinde aşağı ya da yukarı yönlü ciddi değişiklikler yapmayan geçişleri ifade etmektedir. Hobilerle meşgul olmak, arkadaşlarla vakit geçirmek ya da oyun oynamak gibi faaliyetler bu durumun en iyi örnekleridir. Kişi farklı bir işle meşgul olduğu durumlarda kendi bilincinden ve benliğinden uzaklaşarak yatay bir seyirde kendini aşmaktadır. Bununla birlikte Huxley'nin esas vurgusu aşağı yönlü kendini aşma üzerinedir. Aşağı yönlü kendini aşma ile kastedilen durum ise bilincin sağlıklı ve rasyonel olmayan durumlara sürüklenmesidir. Huxley'e göre alkol, uyuşturucu ve kontrolsüz cinsellik insanları bu durumlara sokan başlıca faktörlerdir. Benliklerinden kurtularak özgürleşmek amacıyla bu tür madde ve uygulamalara yönelen insanlar, özgürleşmek yerine köleliğe mahkûm olmaktadır. Bu insanların tanrısal olarak gördükleri şeyler (içki, uyuşturucu vb.) aslında şeytanın ta kendisidir. Aşağı yönlü kendini aşma bireyler için geçerli olduğu gibi toplumlar için de geçerlidir. Meydana gelen olumsuz hadiselerle karşı umursamazlık ve sorumsuzluk göstermek, bir lideri ya da ideolojiyi sorgusuz sualsiz takip etmek gibi hususlar, Huxley'e göre aşağı yönlü kendini aşmanın toplumsal düzeydeki karşılığıdır. Modern insanın içinde bulunduğu duruma dair psikolojik, sosyolojik ve sosyo-politik açıdan yaptığı değerlendirmeler

gerçekten anlamlı ve isabetlidir. Son olarak Huxley, Ursulin rahibelerini ele geçirenler gibi olmasa da şeytanlar bugün hala aramızda hatta kimi zaman içimizde olduğunu bizlere hatırlatmaktadır.

Cadılık, büyücülük ve şeytan çarpması hikayelerine Orta Çağ boyunca tüm Avrupa'da rastlamak mümkündür. Huxley bu hikâyede Grandier, Jeanne, Surin ve şeytanlar üzerinden yapmış olduğu psikolojik ve sosyolojik tahlillerle gerçekten ne olmuş olabileceği sorusuna cevap vermeye çalışmakta ve şeytan çarpması konusunda farklı yaklaşımları gözler önüne sermektedir. Bu açıdan eser oldukça kıymetlidir. Eseri değerli kılan bir başka özellik ise Loudun'da yaşananlar üzerinden 17. yüzyıl Avrupası hakkında bilgi vermesidir. Başta Katolikler ve Protestanlar arasındaki çekişmeler olmak üzere Cizvit, Karmelit, Fransisken gibi çeşitli tarikatların da kendi aralarında yaşanan gerilimlerden bahsedilmektedir. Seküler yöneticilerin dini meseleler hakkında aldıkları kararların ne kadar etkili olduğu, kendi çıkarları adına insanların dini nasıl kullandığı, dönemin tıp bilgisinin ne düzeyde olduğu, toplumsal yapı ve bu yapının işleyişi gibi konularda verilen bilgiler okuyucunun o dönem hakkında bütüncül bir bakış açısına sahip olmasına katkı sunmaktadır. Ayrıca Huxley verilen bu bilgilere sıklıkla kendi yorumlarını ilave etmektedir. Bunu yaparken de şairlere, sanatçılara, bilim insanlarına atıfta bulunmakta, kimi zaman referans yoluyla kimi zaman alıntılarla yaptığı yorumları süslemektedir. Yapılan bu yorumlar ve çeşitli isimlere referansların bir olumlu bir de olumsuz tarafı bulunmaktadır. Akademik bir okuyucu için bu referanslar farklı bilgi kaynaklarına açılan kapılar, bağlantılı ya da farklı konularda yapılacak okumalar için bir başlangıç noktası olarak değerlendirilebilir. Olumsuz tarafı ise bu referanslar nedeniyle metnin akışının sık sık kesintiye uğramasıdır. Bu noktada eserin tercümanı Can Ömer Kalaycı'ya da özenli çalışması ve göstermiş olduğu emek için ayrıca teşekkür etmek gereklidir. Çünkü metin içerisinde yer alan şahıs ve eser isimleri ya da orijinal dilinde verilmiş olan şiirler için sayfa sonlarında oldukça fazla sayıda çevirmen notu bulunmaktadır. Bu notlar kimi zaman akademik bir eserde olduğu gibi sayfanın yarısını hatta daha fazlasını kaplamakta ve oldukça detaylı bilgiler içermektedir. Bu notlar sayesinde metni anlamak oldukça kolaylaşmakla birlikte bazı notların uzunluğu nedeniyle klasik bir roman okuyucusunun ya da *Loudun Şeytanları*'nı klasik bir roman okumak amacıyla okuyan kişilerin eseri okurken kimi zaman zorlanabileceğini söylemek de mümkündür. Bununla birlikte hikâyenin ana konusunun başı başına ilgi çekici olması ve anlatılan olayların tarihin bir döneminde gerçekten yaşanmış olduğunu bilmek, güçlü bir merak duygusu oluşturmakta ve okuyucuyu hikâyenin içerisinde tutmayı başarmaktadır. *Loudun Şeytanları* genelde din, tarih ve edebiyat; özelde Hıristiyanlık, mistisizm ve şeytanlar gibi konulara ilgi duyan okuyucuların kitaplıklarında bulunması gereken kıymetli bir eser olarak raflardaki yerini almış ve okuyucularını beklemektedir.